

פִּירְקֵי אֲבוֹת

גְּלוּבָּה מִבְּרִטְנוֹרָא מִסַּכְת אֲבוֹת פִּרְק א מִשְׁנָה ו

Йеошуа бен Перахья и Нитай Арбели приняли от них. Йеошуа бен Перахья говорит: "Сделай себе наставника и приобрети себе друга. Суди всякого с лучшей стороны."

Нитай Арбели говорил: отдались от дурного соседа, не связывайся с нечестивым и не думай, что беда невозможна.

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנִתַּי הָאֲרְבֵּלִי קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אָמַר, עֲשֵׂה לָךְ רֵב, וְקַנֵּה לָךְ חֵבֵר, וְהוּי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת. נִתַּי הָאֲרְבֵּלִי אָמַר, הִרְחַק מִשְׂכְּנֵי רָע, וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע, וְאַל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפְּרָעָנוֹת:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א משנה ו

עשה לך רב - רמב"ם פירש, אף על פי שאינו ראוי להיות לך רב, עשה אותו רב עליך ולא תלמוד ביניך לבין עצמך. ואני שמעתי, עשה לך רב, שיקבל לו רב אחד שילמוד ממנו תמיד, ולא ילמוד היום מאחד ולמחר מן האחר.

וקנה לך חבר - ואפילו אתה צריך לקנותו בדמים יקרים ולפזר עליו ממון כדי שתקנה אהבתו. אבל ברב לא שייך לומר קנה לך רב, שהרב צריך ללמד בחנם:

והוי דן את כל האדם לכף זכות - כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן. כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם צדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדונו לזכות ואפשר לדונו לחובה, מדת חסידות היא לדונו לכף זכות. אבל אדם שהוחזק ברשע, מותר לדונו לחובה, שלא אמרו אלא החושד בכשרים לוקה בגופו [שבת צ"א א], מכלל שהחושד ברשעים אינו לוקה.

Маараль

מהר"ל

О словах раби Йеошуа бен Перахьи следует спросить – почему сказано: **сделай себе учителя**, – а не **приобрети**? И почему об учителе и товарище сказано по-разному: учителя нужно **сделать**, а товарища – **приобрести**? И еще вопрос: что объединяет эти три требования: сделать себе учителя, приобрести товарища и пытаться оправдывать каждого человека? И еще вопрос: почему *мишна* не прибавила еще одного требования - «приобрети себе ученика»? Ведь Талмуд (*Таанит 7a*) утверждает, что от учеников человек узнает больше, чем от кого бы то ни было!

Вот как следует понимать все это. Предыдущая пара *танаим* сформулировала общие направления человеческого совершенства в отношении дома, так как человек очень близко связан со своим жилищем. И выше мы уже разъяснили, что отношение человека к дому подобно его отношению к себе самому. И теперь следующая пара *танаим*, ученики предыдущей пары, решили наставить человека в том, что касается его отношений с другими людьми, то есть, поведения вне дома.

Однако (та область, о которой они говорят, также) близка к человеку. Учитель и товарищ, хотя и не проживают с чело-

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וכו'. יש לשאול בדברי יהושע בן פרחיה מ"ש עשה לך רב ולא אמר קח לך רב, ועוד שנוי הלשון לומר אצל הרב עשה ואצל החבר קנה, ועוד איך אלו ג' דברים נקשרים יחד עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן כל אדם לכף זכות, ועוד למה לא אמר ג"כ קנה לך תלמיד שכך אמרו (תענית ז' ע"א) ומתלמידי יותר מכלם.

ופירוש דבר זה, אחר שהזוג שלפניהם תקנו את האדם בענין הנהגת ביתו כי ביתו קרוב אל האדם גם ביארנו לך לפני זה כי הנהגת ביתו דומה ומתיחס אל הנהגת האדם כמ"ש, בא הזוג אשר אחריהם והם תלמידים שלהם לתקן ענין האדם איך ינהג עם הבריות, ודבר זה חוץ מביתו.

זה ג"כ קרוב אליו, כי הרב והחבר חוץ לביתו איך הם קרובים לו ביותר, ואח"כ שאר האדם כי האדם

веком в его доме, все же особенно близки ему. А на следующем уровне близости находятся все остальные люди. Ведь человек в первую очередь находится с учителем, потом – с товарищем, а потом уже – со всеми остальными.

Поэтому сказано: **сделай себе учителя**, – ведь не имеется в виду постоянный учитель, от которого человек получил большую часть своих знаний в Торе (רב מובהק). О таком учителе *мишна* не стала бы говорить **сделай!** Имеется в виду, что человек должен принять себе в учителя даже такого человека, который на самом деле в учителя не годится. Поэтому *мишна* требует **сделать** такого человека своим учителем. Даже от такого человека наверняка можно научиться хоть чему-то! И этой малости уже достаточно, чтобы сделаться учителем.

О товарище сказано: **приблести**, поскольку товарищ – приобретение человека, в отличие от учителя; он – не приобретение ученика. Поэтому сказано: **"сделай себе учителя"**. А товарищ вполне может помочь товарищу, как принято между близкими людьми, поэтому каждый из них (в этом отношении) – приобретение другого. И даже если учитель, о котором говорит *мишна*, не полностью подходит на роль учителя, как и товарищ – на роль товарища, все же «лучше двоим, чем одному», и такого товарища (тоже) следует **приобрести**.

И (третье, что нужно делать) – **пытаться оправдать каждого**. Если человек видит, что некто совершил некий (неприглядный) поступок, не следует отдаляться от него как от нечестивца.

Эти три наставления определяют отношения человека с другими людьми, не живущими в его доме. Он должен **сделать себе учителем** даже человека, не вполне подходящего; **приблести товарища**, даже не вполне подходящего для этого; и прочих людей, даже стоящих ниже его по уровню, не должен отдалять от себя, по крайней мере, пока еще возможно находить для них оправдания.

(Одного совета *мишна* не дала): она не сказала «приблести себе ученика». Дело в том, что человеку не подобает провозглашать самого себя раввином и учителем и предлагать другому: «Иди, учись у меня!» – как делают в наших местах.

Три наставления *мишны* соответствуют трем различным группам людей. Первое определяет поведение человека по отношению к тем, кто стоит на более высоком уровне, как учитель. Второе – по отношению к стоящим на одном с ним уровне, подобным ему и годящимся ему в товарищи; а третье – по отношению ко всем, даже к стоящим ниже. Поэтому третье наставление: оправдывать человека – любого человека, даже того, кто хуже тебя, не следует обвинять. Вся *мишна* в целом учит правильному обращению с людьми. Человек ведь никак не может жить в одиночку: он все время связан с другими людьми и должен к каждому относиться, как подобает: и к учителю, и к товарищу, и ко всем остальным.

Человек обладает этим качеством, **если приближает людей к себе и любит их**. Ради этого он делает своим учи-

נמצא עם רבו ואח"כ עם חבירו ואח"כ עם שאר האדם.

לכך אמר עשה לך רב, כי מ"ש עשה לך רב אינה הכונה על הרב שהוא רב מובהק שעל זה לא היה אומר עשה לך רב, אבל פי' הדבר שיעשה לו רב אף אם אינו ראוי לו להיות רב. וזהו עשה לך שעכ"פ א"א שלא ילמד ממנו דבר מה, ודי לו באותו דבר שלמד שעושה אותו לרב.

וכן קנה לך חבר, אצל חבר שייך לומר קנה לך מפני שהחבר הוא קנינו, ולא כן הרב שאין הרב קנינו של תלמיד ולכך אמר עשה לך רב, אבל החבר לפעמים עושה צרכו כמו דרך החברים לעשות זה לזה וכל א' הוא קנינו של חבירו, ולפיכך אמר קנה לך חבר. ובשניהם אע"ג שאין הרב הוא לגמרי במדרגת שראוי שיהיה לו לרב ואין החבר במדרגה שראוי שיהיה לו חבר, מ"מ טובים השנים מן האחד ויקח לו חבר.

ואמר שיהיה דן כל אדם לכף זכות שאם הוא רואה דבר באדם מי שיהיה, יהא דן אותו לכף זכות ואל ירחיק אותו לומר כי רשע הוא:

הנה אלו ג' דברים הנהגת האדם עם הבריות שהם חוץ לביתו, שבא לומר כי יעשה לו [רב] שאף שאינו כדאי לגמרי להיות לו רב ויקנה לו חבר אף שאינו כדאי לו לגמרי ושאר בני אדם שאינם במדרגתו אל ירחיק אותם לכל הפחות כל זמן שאפשר לדון אותם לכף זכות.

ולא אמר קנה לך תלמיד, שאין ראוי לעשות דבר זה לעשות האדם עצמו לרב ולקח לעצמו שם חשיבות לומר תלמד ממני, כמו שעושים בארצות הללו,

ואלו ג' דברים הם בג' חלקים של בני אדם, חלק האחד באותם שנחשבים בעלי מעלה בערך שלו כמו הרב, והחלק הב' באותם אשר הם דומים לו בני אדם שהם בני גילו כמו חבירו, החלק הג' בשאר בני אדם אף באותם שהם למטה ממנו במדרגה, וזה שאמר והוי דן כל אדם לכף זכות אפי' הוא פחות ממך אל יהא דן אותו לכף חובה. כלל הדבר בזה שלמד מוסר האדם הנהגתו עם הבריות, כי א"א שיהיה האדם בלבד רק יש חבור אל הבריות לכל אשר ראוי לו הן לרב הן לחבר הן לשאר בני אדם.

ומדה זאת נמצא באדם מפני שהוא מקרב את הבריות ואוהב אותם, ובשביל כך עושה לו רב אף

телем даже не совсем подходящего для этого человека; и ради этого он ищет оправдание каждому. Этим высказывание Йеосуа бен Перахьи напоминает то, что сказал до него Йоси бен Йозер. Тот повелел любить мудрецов, достойных этого звания, а наша мишна идет еще дальше и наставляет: «Не говори ни о ком: “Что мне до такого-то? Он недостойн быть моим учителем!” Или: “Такой-то не годится мне в товарищи!” Или: “Такой-то – грешник!” Следует приближать людей к себе, а не отталкивать. И это качество тоже проистекает из любви к Б-гу, хотя и стоит ниже, чем любовь к мудрецам. Ведь любящий Б-га любит и сотворенных Им людей: любящий кого-то переносит свою любовь на все, что относится к нему и с ним связано.

И вот что еще можно об этом сказать. Когда *мишна* говорит: **Сделай себе учителя и приобрети себе товарища**, – она имеет в виду, что выбор учителя должен быть безоговорочным и окончательным. И приобретение товарища должно быть таким, чтобы дружба никогда не исчезла. Ведь таков настоящий учитель и таков настоящий товарищ – они остаются такими на всю жизнь, согласно сказанному (*Мишлей* 27): «Своего друга и друга твоего отца не оставляй». То есть, того, кто был другом твоего отца, а потом стал твоим другом, не покидай, ибо он – истинный друг, а не тот, с кем ты недавно сдружился. И именно поэтому *мишна* завершает словами **и пытайся оправдать каждого**. Ведь учитель и товарищ находятся рядом с человеком постоянно, и рано или поздно ему покажется, что они согрешили против него, и из-за этого они могут поссориться. Поэтому *мишна* предостерегает: **оправдывай каждого**. Если ты будешь всегда искать оправдание своему учителю и товарищу, вы никогда не расстанетесь: ведь если тебе покажется, что кто-то из них что-то сделал против тебя, ты оправдаешь его, – и это ясно.

שאינו כדאי, ודן כל אדם לכף זכות. והוא דומה אל מ"ש לפני זה יוסי בן יעזר שיהיה אוהב את חכמים והם חכמים הגדולים, והוא הזהיר עוד יותר שלא יאמר מה לי לפלוני אינו כדאי לי להיות רב, ואינו כדאי להיות פלוני חבירי, ופלוני עשה חטא והוא רשע, ודבר זה לא יעשה רק יקרב ולא ירחק. ומדה זאת ג"כ ענף מה מאהבת הש", והוא מדרגה למטה מאהבת חכמים, מי שהוא אוהב הש"י אוהב את הבריות שהם ברואיו ית', כי מי שהוא אוהב את א' הוא אוהב את כל אשר שייכים לו ומצורפים אליו:

וגם קשור אלו דברים יש לומר עוד, כי מ"ש עשה לך רב וקנה לך חבר, הרצון בזה שאמר עשה לך רב שיהיה עשייה גמורה קיים וכן וקנה לך חבר שיהיה קונה לו החבר שלא תוסר החבירות ממנו כלל, כי זהו הרב הגמור והחבר הגמור כאשר הוא חבר כל ימיו וכמ"ש (משלי כ"ז) ריעך וריע אביך אל תעזוב, כי אשר היה ריעך וגם ריע אביך אל תעזוב כי זהו אוהב הנאמן ולא אשר בא מחדש. ולפיכך אמר והוי דן את כל אדם לכף זכות, כי הרב והחבר מה שהם רגילים עם האדם א"א שלא יחשוב בעיניו שחטא לו כי כל ענינו עמו ויבא לידי פירוה, לכך אמר על זה והוי דן את כל אדם לכף זכות וכאשר אתה דן אותו לכף זכות לא יבא פירוד בינך ובין רבך ובין חבירך כי תדין אותו לכף זכות כאשר אתה חושב שעשה דבר כנגדך ודבר זה ברור.

חסידי מספרים שאדמו"ר מקאצק התייגע הרבה כדי להבין, בשביל מה ברא הקב"ה "סברא עקומה" ולמה יש אנשים עם "שכל עקום", - עד שמצא תשובה: כדי ללמד זכות על בני אדם! בדרך כלל, אנחנו מחפשים הסבר הכי פשוט והכי הגיוני לתופעות שנגלות לעינינו, וככל שאדם ניחן בשכל ישר כך הוא מייטיב למצא הסבר הגיוני ומתקבל על הדעת. אבל כדי לקיים ציווי "בצדק תשפוט עמיתך" צריך להעלות על הדעת הסברים הכי לא הגיוניים, לזה דרושה לאדם יכולת להשתמש גם בשכל עקום!

ГЛАВА ПЕРВАЯ, МИШНА СЕДЬМАЯ

Нитай Арбели говорил: отдались от дурного соседа, не связывайся с нечестивым и не думай, что беда невозможна.

נתאי הארכלי אומר, הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפורענות:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א משנה ז

הרחק משכן רע - שלא תלמוד ממעשיו. ועוד, שלא תלקה עמו במפלתו, דאוי לרשע ואוי לשכנו; ואל תתחבר לרשע - שכך אמרו חכמים, כל המתדבק לרשעים אף על פי שאינו עושה כמעשיהם נוטל שכר כיוצא בהם. למה הדבר דומה, לנכנס לביתו של בורסי, אף על פי שלא לקח ממנו כלום מ"מ ריח רע קלט והוציא עמו; ואל תתיאש מן הפורענות - שלא תאמר רשע זה מעשיו מצליחין אלך ואדבק עמו הואיל והשעה משחקת לו, לכך אמר ואל תתיאש מן הפורענות, כלומר דע שמהרה תבא עליו פורענות כי פתאום יבוא אידו:

Маараль

מהר"ל

Нитай Арбели тоже намеревался научить человека, как вечти себя с теми, кто не живет в его доме, подобно Йеошуа бен Перахье. (Разница между ними в том), что Нитай Арбели наставлял в трепете перед Небесами.

Слова Нитая Арбели вызывают недоумение. Что объединяет три его наставления: отдались от дурного соседа, не связывайся с нечестивым и не отчаивайся при бедствии?

Мы уже сказали, что Нитай Арбели наставляет человека в том, что касается отношений с людьми, не живущими с ним вместе. Он призывает отдалиться от дурного соседа, чтобы «не обжечься его углями», согласно сказанному (*He-ga'im* 12): «Горе злодею, и горе его соседу». Поэтому от дурного соседа стоит держаться подальше. И не следует связываться с нечестивым, согласно сказанному: «Из-за того, что ты объединился со Ахазияу, разрушил Б-г то, что ты делал».

А почему *мишна* не использовала в обоих случаях одну и ту же глагольную форму, например: «Не приближайся к дурному соседу и к нечестивцу», – или: «Отдались от дурного соседа и отделись от нечестивца»? Дело в том, что два этих требования не похожи одно на другое. От дурного соседа нужно отдаляться, даже если сам человек не старался оказаться с ним рядом, но этот дурной сосед поселился рядом с ним. А о дурном товарище нельзя сказать: «Отдались от него, даже если он появился рядом с тобой». Достаточно просто не стараться подружиться с ним, и тогда он сам собой окажется на подобающем расстоянии.

А слова **не думай, что беда невозможна** - означают вот что. Человек не должен считать, что он застрахован от всего дурного и что, даже если он совершит поступок, за которым может последовать бедствие, ему оно не грозит. Об этом сказано: **не думай, что беда невозможна** и не приближайся к дурному.

Это высказывание, **не думай, что беда невозможна**, подобно двум первым – **отдались от дурного соседа** и т.д. – еще в одном отношении. Дурное и злое можно назвать со-

ובא נתאי הארכלי לתקן ההנהגה עם הבריות שהם חוץ לביתו, כמו יהושע בן פרחיה, רק כי נתאי הארכלי תקן הבריות במוסר שהוא יראת שמים:

ויש לשאול בדברי נתאי הארכלי כי מה ענין אלו דברים יחד הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן הפורענות,

אבל נתאי הארכלי בא לתקן הנהגת האדם עם הבריות שהם חוץ לביתו, ואמר שיהיה מרחיק עצמו משכן רע שלא יהיה נכוח בגחלת שכן רע, וכמ"ש (נגעים פ"ב) אוי לרשע אוי לשכיניו ולפיכך יהיה מרחיק עצמו משכן רע, ואל תתחבר לרשע כדכתיב (ד"ה ב' כ') בהתחברך לרשע פרץ ה' מעשיך.

ומה שלא זכרם בלשון אחד לומר אל תתקרב לשכן רע ואל תתחבר לרשע או הרחק משכן רע ומהתחבר לרשע, שאין הדבר ענין אחד בשניהם, כי אף אם לא קרב לשכן רע והשכן רע בא אצלו צריך להרחיק ממנו, וזה לא שייך בחבר לומר התרחק מחבר רע כי די בזה שלא יתחבר אליו וכאשר לא יתחבר אליו בזה הוא מרוחק ממנו.

ואמר ואל תתיאש מן הפורענות, שאל יאמר כי הוא מרוחק מן הרע ואם יקרב עצמו בשום מעשה אשר אפשר שיבא פורענות אליו יחשוב כי אין פורענות מגיע אליו, על זה אמר ואל תתיאש מן הפורענות ולא יקרב אל הרע.

וגם כי דבר זה שאמר אל תתיאש מן הפורענות דומה אל מה שאמר הרחק משכן רע וכו', כי גם הרע הוא נחשב כמו שכן אל הנבראים כמו שידוע מן ענין

седом каждого, ведь известно, что зло связано с творениями. Поэтому *мишна* советует помнить, что беда не за горой, поскольку зло – сосед каждого. Не следует ни приближаться к злу, ни объединяться с ним, дабы не пострадать, и не думать, что беда невозможна. Она близка к каждому настолько, что становится для каждого соседом – это недостаток, присущий творениям. Она более близко, чем самый ближний сосед, чем самый любимый товарищ: она постоянно пребывает напротив тебя, (ожидая случая) уничтожить тебя. Поэтому три эти вещи приведены в *мишне* рядом.

И вдумайся в тот порядок, в котором они расположены: **отдались от дурного соседа, не связывайся с нечестивцем и не думай, что беда невозможна.** Он соответствует (устройству) человека. *Мишна* предостерегает человека: не думай, что беда тебя не коснется! При этом *мишна* не требует бояться беды: это дурная черта характера, о чем я написал в книге *Нетив абидахон*, с Б-жьей помощью. Она лишь требует не забывать о ней, как поступил Аман, который полагался на свое великое богатство, – ведь удача мгновенно оставила его! Именно это заключено в выражении **не думай, что беда невозможна.**

Некоторые же полагают, что слова **не надейся избежать наказания** объясняют сказанное предыдущее, то есть, почему следует отдаляться от дурного соседа и не следует связываться с нечестивцем. Не следует думать: «Несмотря на то, что я не стану отдаляться от дурного соседа и от нечестивца, со мной все будет хорошо – ибо что может случиться!» Об этом и сказано: **не думай, что беда невозможна**, – она может прийти внезапно. Следует (всегда иметь в виду такую возможность) и поэтому **отдаляться от дурного соседа и не связываться с нечестивцем.** Все это – наставления в богобоязненности, помогающие избежать греха: ведь ясно, что дурной сосед и близость с нечестивцем ведут человека к греху.

Теперь ты видишь, что Йошуа бен Перахья хотел устроить отношения человека с теми, кто, хотя и не живет с ним в доме, все же близки к нему: с учителем, с товарищем и с остальными людьми. Это проистекает из любви к Б-гу, как мы уже разясняли, в особенности, основываясь на том, что исполнение предписывающих заповедей связано с любовью к Б-гу. А Нитай Арбели заботится о богобоязненности человека, устраивая отношения с теми, кто находится на противоположной стороне – с нечестивцами. Он велит отдалиться от дурного соседа и не связываться с нечестивцем. Таким образом, слова их обоих дополняют друг друга.

Рамбам. *Илхот деот* (законы о нравах), глава 6

6.1 Человеку свойственно подражать близким и друзьям в поступках и нравах и следовать обычаям своих соотечественников. Поэтому человек обязан приближаться к праведникам и всегда быть среди мудрецов, чтобы учиться их поступкам, и отдаляться от грешащих, блуждающих

הרע אשר הוא שכן מחובר אל הנמצאים, ואמר כי אל יתייאש מן הפורענות אשר הרע הוא שכן אל הנבראים, ולפיכך לא יתחבר ולא יתקרב אל הרע כי יהיה נזוק, ואל יתייאש מן הפורענות אשר הוא קרוב ושכן לנבראים הוא ההעדר הדבק בנבראים, והוא יותר שכן מן שכנו הקרוב אליו ויותר מן החבר אשר כנפשו כי הוא יושב ממולו של אדם להכריתו. ולכן זכר ג' אלו ביחד,

והבן הסדר שלהם הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע ואל תתייאש וכו' אשר הוא כנגדו של אדם, והדבר הזה אזהרה לאדם שלא יחשוב א"א שיגיע אליו פורענות. ולא אמר שידאג מן הפורענות, כי דבר זה מדה מגונה מי שהוא דואג מן הפורענות וכמ"ש בנתיב הבטחון בעזרת הש"י אבל אל יתייאש מן הפורענות כאשר עשה המן שהיה בוטח בגודל עשרו ובהרף עין נהפכה עליו הצלחתו, וזה לשון ואל תתייאש מן הפורענות.

וי"מ כי מ"ש ואל תתייאש מן הפורענות הוא טעם למעלה שירחק משכן רע ואל יתחבר לרשע, כי לא יאמר אף אם אינו מרחיק עצמו משכן רע ומן הרשע שלום יהיה לו כי מה יגיע לו עז"א שאל יתייאש מן הפורענות כי אפשר לשוד פתאום כי יבא ולפיכך אל יאמר כך, ובשביל זה ירחיק משכן רע ואל יתחבר לרשע. וכ"ז בא להזהיר על יראת שמים שלא יבא לידי חטא כי אין ספק כי השכן רע והחבר לרשע מביאים האדם לידי חטא.

והרי לך כמו שבא לתקן יהושע בן פרחיה ההנהגה עם שאינם תוך ביתו רק הם שייכים לו לגמרי כמו הרב והחבר ושאר בני אדם. ודבר זה הוא תקון וענף שהוא מן אהבת הש"י כמ"ש, ומכ"ש לפי מה שאמר כי כל מצות עשה יש לו מבוא באהבת הש"י, בא נתאי הארכלי לתקן האדם ביראת השם באותם שהם הפך זה שהם רשעים שירחק משכן רע ואל יתחבר לרשע, והרי אזהרת שניהם ענין א'.

רמב"ם הלכות דעות פ"ו

א דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו נוהג נוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד

во тьме, чтобы не научиться у них. Об этом сказал Шломо: "Идущий с мудрецами наберется мудрости, а дружащий с глупцами - ухудшится" (*Мишлей* 13:20)... Если человек живет в стране, обычаи которой дурны и жители которой ведут себя непорядочно, он должен уйти в страну, жители которой праведны и ведут себя достойно. Если же во всех известных ему странах, о нравах которых он имеет сведения, жители ведут себя плохо, как в наше время, или у него нет возможности переехать в место, обычаи которого хороши, из-за военного положения или по болезни - должен уединиться, как сказано: "Должен сидеть в одиночестве и молчать..." (*Эйха* 3:28). Если же жители места до того дурны и грешны, что не дают ему жить в этой стране, если он не будет смешиваться с ними и перенимать их плохие обычаи - должен уйти в пещеры или в пустынные места, только не вести себя как грешники, как сказано: "Кто бы дал мне убежище в пустыне, и я удалюсь от своего народа" (*Йирмея* 9:1).

6.2 Повелевающая заповедь - стремиться к общению с мудрецами, чтобы учиться их делам, как сказано: "И будь всегда рядом с Ним" (*Дварим* 10:20); но так как невозможно быть рядом со Всевышним, то, как сказали наши мудрецы, объясняя эту заповедь, имеется в виду быть рядом со знатоками Торы и их учениками. Поэтому каждый человек должен стараться жениться на дочери знатока Торы, выдать свою дочь за знатока Торы, участвовать в трапезах со знатоками Торы, помогать им материально и всячески стараться с ними объединяться, как сказано: "...чтобы быть с Ним" (*Дварим* 11:22; *Дварим* 30:20; *Йеошуа* 22:5). Также советовали мудрецы: "Следуй за ними в пыли их ног и впитывай с жаждой их слова".

ממעשיהם הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע ואומר אשרי האיש וגו' וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי ישב לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד וידום ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע יצא למערות ולחוחים ולמדברות ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים:

ב מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו הדבק בחכמים ותלמידיהם לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולדבקה בו וכן צו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם: